

Henryk Cudak

Kształtowanie kultury pedagogicznej młodzieży w programach szkolnych

Pedagogika Rodziny 1/1, 9-17

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Henryk Cudak

Kształtowanie kultury pedagogicznej młodzieży w programach szkolnych

Streszczenie

We współczesnych czasach, mimo wzrostu poziomu wykształcenia, rodzice w swoich oddziaływaniach nie są w stanie w sposób pedagogiczny oddziaływać na rozwój, wychowanie i socjalizację swoich dzieci. Działania wychowawcze rodziców nie są intencjonalne, lecz spontaniczne, stąd też często przynoszą one niepożądany skutek wychowawczy. Do roli potencjalnych rodziców należy przygotowywać już młodzież gimnazjalną, stąd celowym było zwrócenie uwagi na programy szkolne z zakresu wychowania do życia w rodzinie.

Summary

Nowadays, despite increasing of the level of education, parents in their efforts are not able to affect on their children in a pedagogical way. Pedagogical activities are not intentional but spontaneous. Thus they often bring unwanted effects on bringing up. That is why adolescents should be prepared to the role of parents, so it is essential to take care of school teaching programs concerning education for family life.

1. Wprowadzenie

Rodzice we współczesnych czasach, mimo wzrostu poziomu wykształcenia, w oddziaływaniach swych nie są w stanie w sposób pedagogiczny oddziaływać na rozwój, wychowanie i socjalizację swoich dzieci. Ich działania wychowawcze są spontaniczne nie intencjonalne stąd też często przynoszą one niepożądany skutek wychowawczy. Do ról rodzicielskich należy już przygotowywać młodzież jako przyszłych potencjalnych rodziców. Rodzina pochodzenia nie jest w stanie przygotować swoich dzieci do zadań wychowania w rodzinie ponieważ rodzice nie posiadają wiedzy pedagogicznej, psychologicznej i socjologicznej o wychowaniu i rozwoju dzieci. Dlatego też szkoła jako placówka opiekuńczo-wychowawcza i edukacyjna winna w sposób planowy i celowy realizować zadania z zakresu kultury pedagogicznej.

Dzieci i młodzież już w szkole podstawowej i gimnazjalnej muszą nabywać wielostroną wiedzę pedagogiczną i psychologiczną, która wspomagać będzie ich funkcjonowanie we wspólnocie rodzinnej. Wychowawcze aspekty szkoły w sferze przygotowania młodzieży do życia w rodzinie należą do ważnych funkcji współczesnej szkoły. Szkoła bowiem jest tą instytucją, która winna dążyć do upowszechniania kultury pedagogicznej zarówno rodziców, jak i ich dzieci. Podniesienie kultury pedagogicznej wśród młodzieży może przyczynić się do wyeliminowania ich patologicznych zachowań w środowisku lokalnym, z drugiej strony podniesie jakość funkcjonowania i więzi emocjonalnych w środowisku rodzinnym.

2. Realizacja zadań wychowania do życia w rodzinie w treściach programu szkolnego

Nowa reforma edukacyjna wprowadzona Zarządzeniem Ministra Edukacji Narodowej oraz zmienione w dniu 1 września 2009 r. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartościach rodziny... podejmuje w sposób fragmentaryczny problem wychowania do życia w rodzinie.

W programie edukacji historycznej i obywatelskiej w szkole podstawowej w drugim etapie edukacyjnym w klasach IV–VI uwzględniono pewne elementy prorodzinne. W celach kształcenia ujęto wartości rodziny w życiu osobistym człowieka oraz przygotowanie się do zrozumienia i akceptacji przemian okresu dojrzewania (Ustawa o systemie oświaty, 2009).

W treściach nauczania w tym etapie kształcenia wyeksponowano następujące zagadnienia z zakresu wychowania w rodzinie:

- podstawowe funkcje rodziny z podkreśleniem miejsca dziecka w rodzinie,
- przekaz wartości i tradycji w rodzinie, wspólne świętowanie, spędzanie wolnego czasu,
- więź rodzinna, związki uczuciowe i inne relacje w rodzinie, konflikty i ich rozwiązywanie,
- macierzyństwo i ojcostwo i ich rola w rodzinie,
- ciąża, rozwój płodu, poród, przyjęcie dziecka jako nowego członka rodziny,
- instytucje działające na rzecz dziecka i rodziny.

Obszary edukacji dzieci w klasach IV–VI dotyczące wychowania w rodzinie stanowią dość znaczną tematykę prorodziną. Zadaniem tych treści kształcenia jest z jednej strony zwrócenie uwagi na rodzinę pochodzenia dziecka, jej rzeczywistych i założonych funkcji rodzicielskich, postaw wychowawczych, realizowanych codziennych zadań i wartości. Z drugiej natomiast strony celem tej edukacji jest ukształtowanie u dzieci wyobrażenia przyszłej własnej rodziny. Zadaniem nauczyciela i uczniów jest ukazanie i wyeksponowanie przyjętych zobowiązań

moralnych, społecznych, wychowawczych i emocjonalnych, jakie biorą na siebie dorośli, podejmując decyzje o małżeństwie i rodzicielstwie.

Niezmiernie istotne są treści kształcenia dotyczące przekazu wartości i tradycji w rodzinie oraz wspólnego świętowania w rozwijaniu świadomości rodzinnej młodzieży. W obliczu zagrożenia współczesnej rodziny wewnętrzną atomizacją i osamotnieniem we własnej rodzinie oraz zanikiem tradycji i wartości rodzinnych, problem dialogu wewnątrzrodzinnego, wspólnego świętowania staje się elementem pierwszorzędym w życiu domowym. Stąd też na lekcjach wychowania rodzinnego należy dzieciom wskazywać dobre tradycje rodzin polskich we wspólnotowym, rodzinnym obchodzeniu świąt, przede wszystkim religijnych, takich jak: Boże Narodzenie, Wielkanoc, Wszystkich Świętych, a także niedzieli jako dnia wolnego od pracy, w którym świętują członkowie rodziny, spotykając się także w szerszej rodzinie. Rodzinny charakter tych świąt jest wzmocniony przez wspólne uczestniczenie w kulcie religijnym. W ostatnich dziesięcioleciach upowszechniły się nowe święta rodzinne, na które nauczyciel na zajęciach musi zwrócić uwagę uczniom, jak Dzień Matki, Ojca, Dziecka, Babci, Dziadka (Tyszyńska, 2001). Wspólne, rodzinne spędzanie czasu wolnego tworzy więź emocjonalną i społeczną między rodzicami i dziećmi, jednocześnie eliminuje atomizację członków rodziny i osamotnienie dziecka.

Rozwój mass mediów oraz przenikanie tradycji, kultury i wartości z państw Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych powoduje konfuzję przyjmowanych wartości przez dzieci i młodzież (Roter, 2001). Zadaniem szkoły i rodziny jest dokonywanie selektywnych ujęć przekazywanych dzieciom wartości w środowisku lokalnym, rówieśniczym, środkach masowego przekazu, filmach. Rodzinne tradycje w polskich rodzinach są ważnymi wartościami, które nauczyciel na zajęciach wychowania w rodzinie musi uświadamiać dzieciom.

Tematyka treści nauczania dotycząca więzi rodzinnej, związków uczuciowych i pozytywnych relacji w rodzinie jest istotna z punktu widzenia kształtowania postaw emocjonalnych w rodzinie i świadomości pozarodzinnych.

W kryzysowych sytuacjach współczesnej rodziny następuje osłabienie więzi biologicznych, społecznych i emocjonalnych między członkami rodziny a także między rodzicami i dziećmi (Dyczewski, 2002). Więzy rodzinne i pozytywne związki uczuciowe we wspólnocie rodzinnej stanowią istotny element życia rodzinnego, optymalizacji rozwoju emocjonalnego, intelektualnego i społecznego dziecka. Stąd też nauczyciel na zajęciach wychowania do życia w rodzinie winien eksponować, popierając treści przykładami z życia rodzinnego, konieczność budowania i rozwijania więzi rodzicielskich, więzi uczuciowych, które są podstawą dobrej atmosfery życia domowego, poczucia bezpieczeństwa w rodzinie, przejawiania życzliwości i wspólnotowej pomocy członków rodziny.

Ważne miejsce w życiu każdej rodziny stanowią konflikty rodzinne i umiejętność ich rozwiązywania. Zagadnienie to jest jednym z elementów podstawy programowej wychowania do życia w rodzinie w klasach IV–VI. Twórcy treści

kształcenia z tego przedmiotu zdają sobie z pewnością sprawę, że rodzina na przełomie XX i XXI wieku przeżywa kryzys, który przejawia się w narastaniu konfliktowości, agresji i przemocy w środowisku rodzinnym. Każdy konflikt w rodzinie o dużej sile emocjonalnej między rodzicami oraz między rodzicami i dziećmi (konflikt międzypokoleniowy) przynosi dezintegrację wspólnoty rodzinnej, osłabienie więzi emocjonalnej, obojętność, a nawet wrogość między członkami rodziny. Brak rozwiązywania i umiejętności eliminowania konfliktów rodzinnych prowadzi do narastania sporów, nieporozumień, głównie między rodzicami. Zjawiska te mogą stanowić przyczynę rozpadu związku małżeńskiego, rozbicie rodziny. Dlatego też zadaniem szkoły i nauczyciela jest ukazanie szkodliwości dla prawidłowej organizacji i funkcjonowania rodziny, narastających, częstych i o dużej sile emocjonalnej konfliktów w środowisku rodzinnym. Ponadto na zajęciach lekcyjnych przedmiotu wychowania do życia w rodzinie uczniowie winni nabywać wiedzę, potrzebę a nawet kształtować postawy dążące do rozwiązywania narastających konfliktów i ich źródeł.

Młodzieży jako przyszłym rodzicom muszą być znane instytucje działające na rzecz wspomaganie życia i funkcjonowania rodziny i dziecka. W tym celu na zajęciach w postaci wycieczek uczniów do pogotowia rodzinnego, powiatowego lub miejskiego centrum pomocy rodzinie, policji, instytucji społecznych przy urzędach gmin i miast. Należy uświadomić młodzieży znaczenie tych instytucji dla rodziny. Przedstawić, w jaki sposób praca poszczególnych ośrodków wspomaga rodzinę i dzieci w niej funkcjonujące, wskazać potrzebę współdziałania i korzystania z nich w sytuacjach trudnych losowo.

W trzecim etapie edukacyjnym – klasy gimnazjalne w podstawach programowych przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie wyeksponowano dwa podstawowe obszary pedagogiczne. W pierwszym obszarze Ministerstwo Edukacji Narodowej sformułowało zagadnienia związane bezpośrednio z edukacją rodzinną. Natomiast drugi obszar treści nauczania skupiono wokół problemów rozwoju człowieka, głównie młodzieży w wieku dojrzewania.

W programie wychowania do życia w rodzinie w klasach gimnazjalnych zwrócono uwagę przede wszystkim na „budowę prawidłowych relacji z rodzicami. Konflikt pokoleń, przyczyny i sposoby rozwiązywania konfliktów. Odpowiedzialność wszystkich za atmosferę panującą w rodzinie” (Podstawa programowa przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie, 2009: 159).

Elementy treści z pedagogiki rodziny wskazują na konieczność kształtowania postaw prorodzinnych u młodzieży, które tworzyć będą właściwe stosunki emocjonalne, społeczne i aksjologiczne między rodzicami i dziećmi. Prawidłowe relacje w rodzinie stwarzają z jednej strony umocnienie więzi rodzinnych i poczucia bezpieczeństwa oraz tożsamości członków rodziny, szczególnie dziecka. Z drugiej strony podmiotowo traktowani są rodzice i dzieci w wypełnianiu swoich ról społecznych w środowisku rodzinnym.

Nauczyciel przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie w pełni zdaje sobie sprawę, że etap dojrzewania młodzieży to okres, w którym następuje krytyka wartości, burzenie norm domowych i społecznych, narastania konfliktów między rodzicami i dziećmi. Stąd też realizując treści programowe, należy ukazać młodzieży źródła konfliktów międzypokoleniowych oraz poszukiwania różnych sposobów rozwiązywania nieporozumień między pokoleniem starszym – rodzicami a pokoleniem młodszym – dziećmi.

Przy podejmowaniu tematyki dotyczącej atmosfery w rodzinie i odpowiedzialności wszystkich jej członków za tworzenie życzliwej, wspomagającej i serdecznej atmosfery domowej nauczyciel prowadzący zajęcia z uczniami musi dokonać analizy i oceny różnych stanów emocjonalnych zakłócających dynamikę współżycia, stosunków społecznych i relacji między członkami rodziny. Należy w tym miejscu wyeksponować źródła zaburzające atmosferę panującą w rodzinie, negatywne konsekwencje tych traumatycznych sytuacji życiowych w środowisku domowym, a także uświadomić młodzieży potrzebę troski wszystkich członków rodziny o organizowanie i tworzenie w sposób celowy i odpowiedzialny wzajemnego dialogu, życzliwości, akceptacji działań werbalnych i niewerbalnych, które powodują korzystną, ciepłą i opiekuńczą atmosferę domu rodzinnego.

Treści nauczania dotyczące rodziny pełnej i niepełnej ukazują uczniom klas gimnazjalnych dynamikę wzrostu zaburzonej struktury rodzin w krajach europejskich i w Polsce, przyczyny nietrwałości związków małżeńskich i rozbitcia rodziny, prokreacji w związkach pozamałżeńskich. Ponadto młodzież na zajęciach wychowania do życia w rodzinie dokonać musi wraz z nauczycielem porównania funkcjonowania, zaspokajania potrzeb biopsychicznych i społecznych, przekazywania wartości macierzyńskiej i ojcowskiej, kształtowania postaw prorodzinnych w rodzinach pełnych i o zaburzonej strukturze rodzinnej – rodzinach niepełnych.

Celem zagadnienia programowego z zakresu planowania rodziny jest ukształtowanie u młodzieży wyobrażenia przyszłej swojej rodziny. Formułując model rodziny w świadomości uczniów klas gimnazjalnych, nauczyciel na zajęciach winien uwzględnić model funkcji prokreacyjnej, autorytetu rodzicielskiego, partnerstwa w rodzinie, przyjmowane i przekazywane wartości i normy społeczne, problem opieki, wychowania, tradycji, zwyczajów i kultury życia we wspólnocie małżeńskiej i rodzinnej. Niezwykle istotnym elementem w planowaniu swej rodziny jest świadomość potrzeby wzajemnego zaufania, odpowiedzialności i miłości rodzicielskiej i małżeńskiej (Cudak, 2007).

Nauczyciel na zajęciach wychowania do życia w rodzinie realizuje również na trzecim poziomie edukacyjnym treści prorodzinne związane z małżeństwem, rodzicielstwem i ich miłością oraz odpowiedzialnością w przeżywaniu własnej płodności, a także budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi biologicznych i emocjonalnych. Choć rodzina i małżeństwo, jak wskazują badania (Cudak, 1997; Adamski, 2002) usytuowana jest na czołowych miejscach w systemie wartości, to w rzeczywistości współczesnej obserwuje się kryzys związków małżeńskich i rodzinnych.

Powstają nowe alternatywne związki partnerskie, które dla młodego pokolenia stanowią często atrakcyjniejszą formę życia. Mogą one także funkcjonować jako rodzicielska postać życia kohabitacyjnego. Dlatego też kształtowanie świadomości prorodzinnej u młodzieży winno być oparte na modelu życia małżeńskiego i rodzinnego. Miłość w doborze partnera małżeńskiego stanowi istotną wartość, ale obok tego uczucia młodzież musi mieć świadomość, że takie cechy, jak odpowiedzialność, cechy charakteru, postawy społeczne i prorodzinne, opiekuńczość, poziom wykształcenia i kultury osobistej są elementami, które również winny decydować o wyborze partnera do trwałego związku małżeńskiego. Na zajęciach wychowania w rodzinie istnieje potrzeba uświadomienia młodzieży, że o miłość w małżeństwie i w rodzinie trzeba wciąż zabiegać, pielęgnować ją i doskonalić. Jest ona tym komponentem wspólnoty rodzinnej, który powoduje odpowiedzialność małżonków za trwałość tego związku i rozwój więzi emocjonalnej między rodzicami oraz między rodzicami i dziećmi.

W treściach nauczania wychowania do życia w rodzinie w trzecim etapie edukacyjnym (klasy gimnazjalne) znaczną część podstawy programowej przeznaczyło Ministerstwo Edukacji Narodowej na zagadnienia rozwoju człowieka od faz prenatalnych przez okres dziecięcy, dojrzewania, młodości, dorosłości, aż do wieku starczego. Zwrócono szczególną uwagę na problemy dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej. Ponadto wyeksponowano znaczenie miłości, tożsamości płciowej, inicjacji seksualnej. Zagadnienie rozwoju psychofizycznego młodzieży oraz problemów autoregulacji i samowychowania, samokształcenia, zachowań inter- oraz intrapersonalnych, choć pośrednio tylko dotyczą one kształtowania świadomości rodzinnej młodzieży jako przyszłych rodziców, jednak mają one ogromne znaczenie w optymalizacji własnej tożsamości, zachowań, cech charakteru, relacji międzyosobowych, które w sposób bezpośredni rozwijać będą kulturę ogólną młodzieży. Wymagania programowe tych treści wskazują na potrzebę przekazania młodzieży głównych zjawisk rozwojowych związanych z okresem dojrzewania, zmian zachodzących w organizmie oraz przyjmowaniem wobec nich właściwej postawy. Wpływ dojrzewania biologicznego na rozwój psychiki, charakterystyczne cechy rozwoju umysłowego, społecznego i emocjonalnego w tym okresie, kształtowanie się osobowości oraz możliwości kierowania własnym rozwojem – to podstawowe tematy, które winien nauczyciel realizować na zajęciach wychowania do życia w rodzinie z młodzieżą w klasach gimnazjalnych. Realizując wskazane treści ujęte w wymaganiach programowych, trzeba eksponować te cechy charakteru, które ułatwiają osiągnięcie zamierzonych celów edukacyjnych, własnego doskonalenia, rozwijania kultury osobistej w kontaktach z innymi osobami oraz walki z negatywnymi skłonnościami. Na zajęciach konieczna jest rozmowa z młodzieżą na temat zainteresowań w życiu człowieka, kształtowania umiejętności korzystania z dóbr kultury, pożytecznego wykorzystywania czasu wolnego oraz rozwijania właściwych postaw do spraw płci i inicjacji seksualnej. Ponadto celem tego działu programowego wychowania do życia

w rodzinie jest ukazanie młodzieży gimnazjalnej, jak złożone jest życie psychiczne jednostki ludzkiej w wieku dojrzewania, jaka jest różnorodność jej potrzeb, pragnień, dążeń, powiązań z rodziną, grupą rówieśniczą oraz jaka istnieje możliwość wyrażania swego stosunku do świata, do istniejących norm i wartości, do samego siebie, własnych możliwości i aspiracji.

Czwarty etap edukacyjny – klasy licealne w podstawach programowych wychowania do życia w rodzinie wyodrębnia także, zarówno w celach kształcenia jak w treściach nauczania, dwa obszernie działy. W pierwszym obszarze kształcenia – program zawiera treści związane bezpośrednio z kształtowaniem i rozwijaniem świadomości prorodzinnej. Drugi natomiast dział treści programowych wychowania do życia w rodzinie zawiera zagadnienia dotyczące miłości, seksualności, komunikacji interpersonalnej, rozwoju psychicznego, biologicznego i społecznego jednostki ludzkiej. Problemy te, choć tylko pośrednio związane są z wychowaniem do życia w rodzinie, są komplementarne w kształtowaniu kultury osobistej i pedagogicznej młodzieży jako przyszłych rodziców.

Treści nauczania, które stanowią podłoże do systemu edukacji młodzieży do życia w rodzinie zawierają rozwiniętą wiedzę z zakresu przygotowania do małżeństwa (wierność, zaufanie, dialog), fazy i znaczenie małżeństwa. Zwrócono w programie uwagę na znaczenie ról rodzicielskich, ich funkcje opiekuńcze i wychowawcze, postawy wychowawcze w rodzinie i samotne rodzicielstwo. Ponadto podstawy programowe wychowania do życia w rodzinie eksponują takie problemy, jak: konflikty w rodzinie i ich eliminowanie, przemoc i zagrożenia życia rodzinnego, prawa i obowiązki małżonków i rodziców oraz poradnictwo młodzieżowe i rodzinne (Podstawa programowa przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie, 2009). Obszar wiedzy ujęty w programie wychowania do życia w rodzinie w klasach licealnych obejmuje szeroką panoramę familiologiczną począwszy od przygotowania partnerów do małżeństwa, poprzez istotę i cele związku małżeńskiego oraz zadań, ról i odpowiedzialności rodzicielskiej w różnych fazach życia rodzinnego (Cudak, 1997). Tematyka zagadnień prorodzinnych w czwartym etapie kształcenia młodzieży wiąże się także z problemami społeczno-wychowawczej i opiekuńczej funkcji rodziny. Istotą tego działu kształcenia jest ukazanie uczniom klas licealnych znaczenia małżeństwa i rodziny jako wspólnoty członków, która stanowi najbliższe i naturalne środowisko dla dzieci i rodziców i za jej prawidłowe funkcjonowanie, pomyślność oraz losy życiowe odpowiadają wszyscy jej członkowie, choć rodzice jako organizatorzy życia domowego spełniają w tworzeniu właściwego klimatu rodzinnego pierwszorzędną rolę. Nauczyciel zajęć wychowania do życia w rodzinie w wielostronnych treściach przekazywanych na lekcjach winien eksponować znaczenie domu rodzinnego dla młodego człowieka, zapoznawać z rolą społeczną matki, ojca i dziecka w życiu rodziny i społeczeństwa, kształtując jednocześnie potrzebę tworzenia więzi uczuciowych we wspólnocie rodzinnej. W rozwijaniu świadomości prorodzinnej u młodzieży ważne jest ich przekonanie o konieczności właściwej organiza-

cji życia w rodzinie, wzajemnej pomocy a także podejmowanie i wykonywanie pewnych obowiązków w domu, które służyć będą całej rodzinie. Należy zwrócić uwagę w trakcie dyskusji z młodzieżą na przyczyny i typologię konfliktów wynikających między młodzieżą a rodzicami oraz wewnątrzrodzinnej agresji, sporów i nieporozumień, wskazując jednocześnie na możliwości zapobiegania im, eliminowania tych zjawisk domowych, a także rozładowywania negatywnych napięć emocjonalnych. Omówienie znaczenia świątecznych i rodzinnych tradycji, przygotowanie praktycznej strony przyjęcia ma na celu rozbudzenie cech gościnności, kulturalnego zachowania, tworzenie więzi emocjonalnych w rodzinie i poza rodziną.

Obowiązek szacunku dla płci przeciwnej, a szczególnie mężczyzn w stosunku do kobiet, to temat do omówienia i dyskusji w grupie chłopców, natomiast wskazanie sposobów doskonalenia się każdego człowieka począwszy od wieku dziecięcego poprzez całe życie należy wszechstronnie przeanalizować z całym zespołem klasowym.

Uczniowie na zajęciach wychowania do życia w rodzinie muszą zdobyć także tę świadomość, że małżeństwo i rodzina to nie tylko doznawanie miłości, satysfakcji, wspólnych dążeń i aspiracji, ale zdarza się, że wskutek różnych uwarunkowań funkcje małżeńskie i rodzinne mogą być zagrożone w środowisku domowym. Dysfunkcje rodziny spowodowane alkoholizmem, narkomanią, agresją, przemocą fizyczną lub psychiczną dezorganizują życie rodzinne, traumatyzują atmosferę domową, zaburzają socjalizację, wychowanie i opiekę dzieci i młodzieży w środowisku zagrożonym. Stąd też uświadomienie uczniom klas licealnych dysfunkcji w małżeństwie i rodzinie sugeruje młodzieży konieczność przygotowania do małżeństwa, wyboru właściwej decyzji partnera życiowego, który będzie charakteryzował się odpowiedzialnością, życzliwymi uczuciami opiekuńczymi, zaufaniem, postawą wzajemnego wspierania i pomocy. Cechy te obok uczuć miłości będą powodować trwałość związku małżeńskiego, a rodzinę w hierarchii systemu wartości usytuują na wysokim poziomie.

2. Uwagi końcowe

W założeniach, planach i programach w każdej reformie oświatowej powszechnie uznaje się integralność kształcenia i wychowania w szkołach. Zagadnienie to, choć jest ono niezmiennie ważne w sferze pedagogicznej i praktyki szkolnej – wciąż jest jednak tylko teorią. Punktem wyjścia działalności placówek edukacyjnych są wymogi poszczególnych przedmiotów, nie zaś postawy wychowawcze, opiekuńcze, kulturowe i rozwojowe uczniów.

Nadzieje, że po transformacji ustrojowej poprawi się stan wychowania, okazały się nieuzasadnione. Obserwuje się, że działania wychowawcze rozumiane są jako dyscyplinowanie zachowań uczniów, pomoc materialna, rozwiązywanie konfliktów, organizacja imprez, interwencja w przypadkach patologicznych.

Przywróceniu właściwej rangi wychowaniu w szkole służy zachowanie ścisłego związku wychowania z dydaktyką. Treści poszczególnych przedmiotów po zmianach programowych pozwalają na uczenie się oceniania, wartościowania, dokonywania wyborów.

Analiza nowego programu z wychowania do życia w rodzinie oraz treści tekstów literackich z języka polskiego ujętych w podręczniku do klasy I gimnazjum, którego realizacja obowiązuje od 1 września 2009 r. wykazała, że stwarzają one wiele możliwości do realizacji zagadnień związanych z kształtowaniem świadomości rodzinnej młodzieży jako przyszłych rodziców. Nowa reforma programowa wprowadzona w roku szkolnym 2009/2010 uwzględnia w swych treściach wiele celów wychowawczych, które kształtują postawy prorodzinne. Nie tworzą one jednak całościowego systemu wiedzy o rodzinie i jej problemach. Ujęcie tej wiedzy stanowią pewne elementy kultury pedagogicznej. Elementy te przy prawidłowej realizacji przez nauczycieli programów z różnych przedmiotów, mogą kształtować postawy świadomości rodzinnej młodzieży.

Bibliografia

Adamski F. (2002), *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków.

Cudak H. (1997), *Od rodziny pochodzenia do rodziny prokreacji*, Łowicz.

Cudak S., Gąsior K. (2007), *Dziadkowie rodzice dzieci*. Kielce.

Dyczewski L. (2002), *Więzi między pokoleniami w rodzinie*, Lublin.

Tyszka Z. (2001), *Stan rodziny współczesnej a wewnątrzrodzinna socjalizacja dzieci* [w:] H. Cudak (red.), *Socjalizacja i wychowanie we współczesnych rodzinach polskich*, Piotrków Trybunalski.

Podstawa programowa przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie, MEN, Warszawa 2009.

Ustawa o systemie oświaty z dnia 19 marca 2009 r. (Dz. U. Nr 56, poz. 458).

Roter A. (2001), *Doznawanie konfuzji medialnej jako zagrożenie dla procesu socjalizacji w rodzinie* [w:] H. Cudak (red.), *Socjalizacja i wychowanie we współczesnych rodzinach polskich*, Piotrków Trybunalski.